

Piaskowski, Jerzy

Na marginesie recenzji doc. Mieczysława Radwana o pracy dra Radomira Pleinera

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/3, 599-601

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Piaskowski

NA MARGINESIE RECENZJI DOC. MIECZYŚLAWA RADWANA O PRACY DRA RADOMIRA PLEINERA

W recenzji doc. M. Radwana¹ o pracy dra R. Pleinera *Die Eisenverhüttung in der „Germania Magna“ zur römischen Kaiserzeit* (Berlin 1965) niezbyt słusznie użyto sformułowania, że R. Pleiner „polemizuje” z moimi poglądami na lokalizację osiedli Kotynów.

W rzeczywistości bowiem dr Pleiner bynajmniej nie polemizuje z moimi argumentami przemawiającymi za identyfikacją Kotynów z hutnikami świętokrzyskimi, lecz jedynie kolejno referuje dotyczące lokalizacji Kotynów prace K. Müllenhoffa, J. Dobiaša i V. Ondroucha, według których plemię to zamieszkiwało Słowację, oraz pogląd E. Šimeka, który uważał, że należy ich umieścić na Morawach².

„Pod wrażeniem odkrytej na terenie Gór Świętokrzyskich kopalni — pisze dalej R. Pleiner — J. Piaskowski przesunął Kotynów na ten teren i podparł to przypuszczenie wzmianką Tacyta, że «to plemię zamieszkuje teren górzysty». W dalszym ciągu podtrzymuje on te wnioski, przyjmując, że góry Asciburgius Ptolemeusza należy utożsamiać z Łysogórami; ta interpretacja nie została dotychczas przyjęta” (s. 52). A w końcowym podsumowaniu R. Pleiner pisze o rejonie Gór Świętokrzyskich: „J. Piaskowski osadza na tym terenie — mimo że jest on wysunięty nieco zaud na północ — celtyckie plemię Kotynów i kopalnie rudy Ptolemeusza. W związku z tym jednak powinno się zwrócić uwagę na już poczynione i jeszcze możliwe w dalszym ciągu odkrycia hutnictwa żelaznego z czasów imperium rzymskiego na terenach bardziej południowych, zwłaszcza na Słowacji. Dlatego też problem musi pozostać otwarty” (s. 73).

Pomijając nieścisłość zawartą w tej wypowiedzi (nie identyfikuję wcale kopalni Kotynów z „dołami żelaznymi” Ptolemeusza, które istotnie znajdowały się po południowej stronie Karpat, bardzo możliwe, że na Słowacji), i tu dr R. Pleiner nie polemizuje z moimi wywodami o lokalizacji Kotynów w Górach Świętokrzyskich.

Ze sformułowań doc. M. Radwana i dra R. Pleinera wynika przy tym, że przypisują mi autorstwo identyfikacji Kotynów z hutnikami świętokrzyskimi. Muszę więc sprostować, że bynajmniej nie ja pierwszy iden-

¹ „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 4/1965, s. 608.

² Rozbieżność ta wynika stąd, że opierając się na dawnej interpretacji *Geografi* Ptolemeusza (por.: C. Müller, *Cl. Ptolomaei geographia*. Paris 1883, s. 250) jedno logiczne rozumowanie prowadzi do lokalizacji Kotynów na Słowacji, drugie natomiast, wykorzystujące nieco inne przesłanki, każe ich umieścić na Morawach. Nie można przy tym rozstrzygnąć, które z tych dwu rozumowań jest słuszne. Dokładniej sprawę tę omówiłem w pracy: J. Piaskowski, *Studia nad lokalizacją starożytnych Kotynów*. „Acta Archaeologica Carpathica”, nr 1—2/1961, s. 95.

tyfikują Kotynów z hutnikami świętokrzyskimi, a góry Asciburgius — z Łysogórami.

Wywód ten jest wynikiem drobnej, ale brzemiennej w konsekwencje poprawki do tekstu *Geografii* Ptolemeusza, którą wprowadził w najnowszym tłumaczeniu części tego dzieła O. Cuntz w 1923 r., podając też krótkie uzasadnienie³. Poprawka ta została następnie całkowicie potwierdzona przez najdawniejsze mapy dołączone do dzieła aleksandryjskiego geografą, wydane w 1932 r. przez J. Fishera⁴.

Wymienione prace O. Cuntza i J. Fishera są dzisiaj w pełni akceptowane, a nawet nie zostały przez nikogo ani zakwestionowane, ani skrytykowane. Na ich właśnie podstawie już w 1930 r. C. Mehlis zidentyfikował góry Asciburgius z górzystym pasmem Małopolski (a więc m.in. z Łysogórami), a w siedem lat później K. Schirmeisen — Kotynów z hutnikami świętokrzyskimi⁵.

Ja natomiast na podstawie tych prac — prawie nieznanymi archeologom polskim i czeskim⁶ — zweryfikowałem i rozwinąłem argumentację przemawiającą za identyfikacją gór Asciburgius z pasmem Łysogór, Jury Krakowskiej, Gór Kocich itd. oraz za lokalizacją Kotynów w rejonie Gór Świętokrzyskich⁷, a także przedstawiłem obszerną krytykę argumentów wysuwanych za lokalizacją Kotynów na południe od Karpat⁸.

Aby podważyć identyfikację Kotynów z hutnikami świętokrzyskimi nie wystarczy zapewnić, że nie jest to możliwe; nie można też traktować tej identyfikacji, jako jakiejś mojej nie liczącej się ze źródłami hipotezy, ani też polemizować jedynie z dodatkowymi, drugorzędnymi

³ O. Cuntz, *Die Geographie des Ptolemaeus*. Berlin 1923, s. 6.

⁴ C. Ptolemaeus, *Geographica*. Wydał J. Fisher. Lugdunum Batavorum 1932.

⁵ C. Mehlis, *Askiburgion ores = Asciburgius mons und die Vistulas-quellen*. „Archiv für Anthropologie”, 1930, t. 50, s. 138; tenże, *Altdeutschland = Germania magna nach „Geographie” des Cl. Ptolemaeus*. Tamże, s. 259; K. Schirmeisen, *Zum Schema des Ptolemäischen Germanien*. „Zeitschrift des Deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens”, 1937, t. 39, s. 138.

⁶ Używam tu sformułowania „prawie” dlatego, że w niektórych publikacjach autorzy wymieniają w przypisach opracowanie O. Cuntza i wydanie J. Fishera, referując jednak poglądy zupełnie niezgodne z obu tymi pracami. E. Šimek zaś (*Velká Germanie Klauďia Ptolemaie*. Brno 1949, t. 3, s. 32) próbował sprzeciwić się twierdzeniu C. Mehlisa, wysuwając nie popartą niczym tezę, że nie jest możliwe, aby Ptolemeusz mógł wzmiankować o tak niskim paśmie górskim, jak Łysogóry. E. Šimek nie zauważył widocznie, że Ptolemeusz niejednokrotnie opisywał znacznie mniejsze pasma (np. *Venedici montes* = wzgórze mazurskie).

⁷ J. Piaskowski, *Lokalizacja Gór Asciburgius (Askiburgien) według „Geografii” Ptolemeusza*. „Acta Archaeologica Carpathica”, nr 1—2/1962, s. 311; tenże, *Starożytne źródła pisane dotyczące Kotynów i ich lokalizacji w Małopolsce*. „Małopolskie Studia Historyczne”, 1961, t. 4, s. 63; tenże, *Studia nad lokalizacją starożytnych Kotynów [...]*. Tamże, s. 77.

⁸ Studiując problem lokalizacji Kotynów, sięgnąłem przy tym aż do prac z XVI w., a bibliografia, jaką przy tym wykorzystałem, jest wielokrotnie obszerniejsza, aniżeli u któregośkolwiek z autorów, którzy dotychczas o lokalizacji Kotynów pisali. Dzięki temu mogłem wyraźnie zaobserwować, kiedy popełniony został pierwszy błąd, który doprowadził do lokalizacji Kotynów na południe od Karpat (była to praca: K. Mannert, *Geographie der Griechen und Römer*. Nürnberg 1792, t. 3, s. 472), jak później podbudowywano tę lokalizację nowymi „argumentami” i jak wszystkie te wywody straciły podstawę po ukazaniu się opracowania O. Cuntza i edycji map J. Fishera.

wywodami, jakie zamieściłem w swych opracowaniach⁹. Trzeba natomiast wykazać, że albo poprawka O. Cuntza i wydane przez J. Fishera mapy są błędne, albo przedstawione przeze mnie podstawowe argumenty przemawiające za lokalizacją Kotynów w Górach Świętokrzyskich nie są zgodne z tymi opracowaniami.

⁹ W ten sposób np. postąpili polemizujący ze mną archeologowie: K. Godłowski, *W sprawie lokalizacji Kotynów w Górach Świętokrzyskich*. „Acta Archaeologica Carpathica”, nr 1—2/1963, s. 91; oraz: Z. Woźniak, *O prawidłową lokalizację Kotynów*. Tamże, s. 103, którzy — poza innymi niedociągnięciami — nie uwzględnili wcale wniosków wynikających z opracowania O. Cuntza i map wydanych przez J. Fishera, przeciwstawiając tym wnioskowi jedynie ogólne sformułowanie o niedokładnościach Ptolemeusza i o niemożliwości umieszczenia Kotynów tak daleko na północ (por. też: J. Piaskowski, *Odpowiedź na uwagi krytyczne w sprawie lokalizacji Kotynów w Górach Świętokrzyskich*. „Acta Archaeologica Carpathica”, nr 1—2/1964, s. 93).